

Rok 1989 očima StB - Jednadvacáté výročí okupace

19.8.2024 - | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy patřilo v normalizačním Československu k nejdůležitějším. Zatímco se režim oficiálně hlásil k „bratrské pomoci“, o kterou opíral svou legitimitu, většina národa vstup vojsk vnímala jako okupaci. V srpnu 1988 proběhly velké demonstrace, režim proto očekával podobné nepokoje i v roce 1989. Obavy stupňoval i mezinárodní vývoj, Polsko a Maďarsko se za účast na intervenci oficiálně omluvily.

Večer 21. srpna 1989 se na Václavském náměstí shromáždilo asi 1500 osob, včetně cizinců z Polska a Maďarska (foto vpravo), kteří se pokoušeli omluvit za podíl své vlasti na okupaci Československa.

S přípravami se proto začalo již ve druhé polovině července, v médiích probíhala rozsáhlá kampaň, Rudé právo 18. srpna varovalo, že vláda „je rozhodnuta zabránit protispolečenským záměrům, zabezpečit zákonnost, klid a pořádek.“ Ministr vnitra rozkazem č. 9/1989 vyhlásil mimořádná bezpečnostní opatření a určil úkoly pro podřízené složky. Probíhala přísná bezpečnostní opatření, jako zvýšené kontroly na státních hranicích, střežení dopravy do Prahy, ochrana objektů sovětské armády, varování a výstrahy potencionálním účastníkům, preventivní pohovory i vazby, povolávání na mimořádná vojenská cvičení, zalarmování agenturní sítě, ale třeba i kontrola zásobování obchodů základními potravinami. Do větších měst a především do Prahy mířily posily, frekventanti Vysoké školy SNB, příslušníci Pohotovostního pluku i odboru zvláštního určení (tzv. červené barety), pohraničníci, vojáci i milicionáři.

Z davu se ozývaly výkřiky „Svoboda“, „Ať žije Maďarsko“, „Ať žije Polsko“, „Ať žije Havel“, „Ať žije Devátý“ apod.

Nezávislé skupiny se chystaly připomenout výročí okupace, názorová roztržštěnost jim však bránila ve společném vystoupení. Mladí navrhovali rozsáhlou demonstraci na Václavském náměstí, většina se nakonec ovšem z obav ze zásahu represivních složek přiklonila k tichému pochodu po pěší zóně v centru Prahy, označovanému jako tzv. tiché korzo.

Dne 20. srpna byl hlášen klid, policie zachytila pouze malé skupinky, které rychle rozptylovala. Podobně to vypadalo i dopoledne 21. srpna. V podvečer se na Václavském náměstí shromáždilo zhruba patnáct set osob, včetně cizinců z Maďarska a Polska, kteří se pokoušeli vyjádřit omluvu za vpád vojsk. Z davu se ozývaly výkřiky „Svoboda“, „Ať žije Maďarsko“, „Ať žije Polsko“, „Ať žije Havel“, „Ať žije Devátý“ apod.

<https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2024/08/srpen5.mp4>

Další záběry z demonstrace, které pořídily bezpečnostní složky, si můžete prohlédnout [zde](#).

Bezpečnost připravila tři varianty zákroku – zabránění shromáždění, zákrok proti menšímu shromáždění, likvidace protispolečenského vystoupení pořádkovými jednotkami. Zatímco 20. srpna stačila první varianta, o den později byly využity všechny tři. Bezpečnostní složky opakovaně zasahovaly a hodinu před půlnocí byl hlášen klid.

Bezpečnost zkontrolovala totožnost 1560 lidí, předvedeno bylo 494 osob, z nich zhruba polovině byla udělena bloková pokuta nebo byli předáni ke správnímu řízení a zbytek byl stíhán pro přečin,

případně další trestné činy. Menší demonstrace proběhly také v dalších městech, např. v Brně nebo Ostravě.

Z dokumentů bezpečnosti lze vyčíst, že pečlivě monitorovala jak aktivity opozice, tak zahraničních sdělovacích prostředků. Zajímavým svědectvím je i zpráva Federálního ministerstva vnitra z 22. srpna 1989, kterou si můžete prohlédnout [zde](#).

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potenciálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

Připravil MILAN BARTA

Foto Archiv bezpečnostních složek, ČT

Související:

- První díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Lidové milice do zbraně!
- Druhý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – brutální zákroky a 1400 zadržených
- Třetí díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výbuch v Ústí nad Labem
- Čtvrtý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – soud s Václavem Havlem
- Pátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výhrůžky bombami
- Šestý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – únos letadla
- Sedmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zpráva o bezpečnostní situaci ČSSR
- Osmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zásah proti Čs. helsinskému výboru
- Devátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – oslavy 1. máje
- Desátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – neúspěšný únos letadla
- Jedenáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Václav Havel na koncertě Joan Baezové
- Dvanáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – petice Několik vět
- Třináctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – nálady ve společnosti
- Čtrnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – za zrušení povinné služby

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-stb-jednadvacate-vyroci-okupace>